

Manévr v útočných operacích

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálmajora I. S. Lutova, doktora vojenských věd, profesora, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čís. 5/1982.

Velký prostorový rozmach soudobých útočných operací, kterých se zúčastňují svazy a svazky, schopné samostatné operační činnosti, s vysokou pohyblivostí a údernou silou, vyžadují nové a vyšší požadavky na organizaci a vedení manévru silami, prostředky a palbou.

Na základě zobecnění různých názorů o podstatě, obsahu a cílech manévru je možné udělat závěr, že manévr silami, prostředky a palbou v průběhu soudobé útočné operace tkví v organizovaném utajeném a rychlém přemístění svazů, svazků a útvarů různých druhů vojsk a druhů ozbrojených sil na nový směr (prostor, čáru) s cílem zaujetí výhodnějšího postavení vzhledem k nepříteli, vytvoření potřebného uskupení vojsk nebo výrazné změny poměru sil ve svůj prospěch, dále v přenesení palby (úderů raketových vojsk, letectva a palby dělostřelectva) k hromadnému působení na nejdůležitější objekty (cíle) nebo ničení nových cílů nepřítelů.

V článku je věnována pozornost zejména úloze a místu manévru i nejdůležitějším otázkám jeho organizace a vedení v průběhu plnění hlavních úkolů vojsky ve vševojskových operacích.

Zkušenosti z válečné historie svědčí o tom, že vliv manévru silami a prostředky na úspěch bojové činnosti strategického, operačního nebo taktického rozsahu byl různý ve všech etapách rozvoje vojenského umění.

První příklady vedení hlubokého manévru, který měl rozhodné cíle, byly zaznamenány v činnosti Rudé armády v letech občanské války. Manévr se stal jednou z charakteristických zvláštností vojenského umění této armády.

První období druhé světové války přesvědčivě potvrdilo, k jakým neblahým důsledkům může vést ignorování manévru s cílem odrážení úderů nepřítelů a narůstání síly odporu na směrech činnosti jeho hlavních uskupení. To nesporně potvrzuje ponaučení

z porážky armády buržoazního Polska v září 1939 a anglicko-francouzských vojsk v roce 1940.

Problematika manévru byla v plné míře vyřešena teorií sovětského vojenského umění. Zvyšování úlohy manévru v průběhu operací bylo zakotveno v oficiálních dokumentech Sovětské armády před Velkou vlasteneckou válkou. Např. v návrhu Polního řádu PU-41 bylo uvedeno, že manévr v boji je jedním z nejdůležitějších podmínek k dosažení úspěchu.

Ani jedna významnější operace ve Velké vlastenecké válce nebyla vedena bez širokého manévru silami a prostředky. Zúčastňovaly se jej velké tankové, mechanizované a jezdecké svazky a svazy, které byly předem vyčleňovány do druhých sledů, rychlých skupin a záloh; byly určeny k narůstání úsilí. Manévr byl základem soustředování dělostřelectva, letectva, ženijních a jiných sil a prostředků na hlavních směrech. Byl veden s různými cíli a v nejrůznějších situacích.

Nejbojeschopnější svazy a svazky byly v některých případech utajeně přesunuty na nové, nejperspektivnější směry a nenadálým úderem vytvářely výhodné podmínky pro rozvíjení operace. Vedením manévru silami a prostředky byl často měněn směr hlavního a dalších úderů. V řadě operací byl veden ve prospěch úspěšného plnění nena-
dále vzniklých operačních úkolů, zničení nově vzniklých uskupení nepřítele a rovněž k obejití důležitých uzlů odporu a vedení úderů do boku a týlu vojsk v obraně. V jiných případech přeskupením sil a prostředků z méně aktivních směrů se podařilo zásadně změnit poměr sil a prostředků ve svůj prospěch na dřívějším směru úderu a udržet tam vysoké tempo útoku vojsk prvního sledu.

V některých podmínkách situace bylo vedení manévru s cílem obsazení důležitých prostorů a objektů spojeno s využitím trhlin a mezer mezi uskupeními nepřítele k rychlému proniknutí do jeho operační hloubky obrany. Často byly přesunuty vojsk uskutečňovány k oklamání nepřítele o skutečných směrech úderů nebo o charakteru další činnosti.

V každém historickém období rozvoje sovětského vojenského umění se měnila úloha a místo manévru v operaci a boji, zvyšovalo se množství vojsk, která se jej účastnila, a vzrůstala rozhodnost cílů jeho vedení. To se zvláště projevilo v druhém a třetím období Velké vlastenecké války. Rozvoj a zavedení nových prostředků ozbrojeného zápasu v poválečném období podstatně zvýšily palebné a úderné možnosti i mobilnost vojsk. Rozhodný a smělý manévr silami, prostředky, jadernými a palebnými údery ještě výrazněji ovlivní průběh a výsledek operace.

Hlavním cílem manévru silami a prostředky v podmínkách soudobých operací je co nejúčelnější využití výsledků použití jaderných a klasických zbraní k dokončení zničení protistojících uskupení nepřítele, k rychlému vyjití vojsk k důležitým objektům v jeho týlu a jejich obsazení z chodu. Kromě toho budou vojska vést manévr k vyjití zpod možných úderů nepřítele a rovněž k překonání širokých pásem radioaktivního zamoření, závalů a požárů.

Analýza zkušeností z Velké vlastenecké války a lokálních válek potvrzuje, že rozhodnutí k uskutečnění manévru musí odpovídat zámyslu operace a vzniklé situaci, zabezpečovat úspěšné dosažení jejích cílů. Musí být veden utajeně a s překvapením pro nepřítele. Přitom je nutné udržovat trvalou součinnost jak mezi vojsky, která se zúčastňují, tak i s ostatními silami a prostředky, které působí na daném směru. Kromě toho je nutné zabezpečit pevné a nepřetržité velení.

Organizace manévru je důležitým předpokladem jeho úspěšného vedení. Předpokládá dokonalé a včasné uskutečnění opatření k přijetí rozhodnutí pro přemístění vojsk (sil) nebo přenesení jaderných a palebných úderů, doručení úkolů podřízeným, organizaci součinnosti, velení a zabezpečení manévru.

Manévr je součástí způsobu vedení operace. Proto při jeho organizaci je nutné zhodnotit všechny prvky situace. Na tomto základě mohou být např. plánována opatření k nejdokonalejšímu využití výhodných podmínek pro včasné a utajené přemístění sil a prostředků a ke snížení vlivu negativních prvků k dosažení úspěchu. Úplné zhodnocení situace při přijetí rozhodnutí umožňuje předvídat její možné změny v průběhu operace a v souladu s tím včas plánovat způsob uskutečnění manévru. Přitom, jak potvrzuje zkušenosti, je účelné připravit několik variant, zvláště při plánování využití druhých sledů a záloh různého určení.

Organizace manévru je součástí přípravy operace v celku. Při uskutečňování opatření musí být řešeny konkrétní otázky, spojené s manévrem sil a prostředků. Např. při určování úkolů vojskům mohou být nařizeny: kdo a kdy, jakými silami a prostředky uskutečnit obchvat nebo obejít uskupení nepřítele, jaký manévr musí uskutečnit druhý sled a jaké úkoly k jeho zabezpečení bude plnit letectvo, dělostřelectvo, ženijní a jiná vojska.

Při vytváření uskupení a operační sestavy vojsk se plánuje nezbytnost uskutečnění manévru k narůstání úderu v průběhu útoku, přenesení úsilí vojsk na nové směry, změny úderu raketových vojsk, dělostřelectva a letectva, využití úspěchu sousedů atd. V letech minulé války bylo to ve frontu a armádách zabezpečováno druhými sledy, rychlými skupinami a zálohami a rovněž zasazením sil a prostředků z jiných směrů. Vzhledem k tomu, že druhé sledy a zálohy byly tehdy jedním z hlavních prostředků manévru, pak včasné jejich obnovení vytvářelo potřebnou materiální základnu k jeho vedení v průběhu operace.

Při organizaci palebného ničení nepřítele se vždy předpokládá rovněž manévr letectvem, dělostřelectvem a jinými prostředky. Přitom velitelé frontů a armád např. určovali, které letecké a dělostřelecké svazky a útvary a kdy musí být soustředěny na daném směru, jejich úkoly, způsob činnosti po splnění palebných úkolů, dobu jejich podřízení jiné armádě nebo divizi, změny ve složení armádních dělostřeleckých skupin a určení uskupení vojsk, na které má být soustředěno hlavní úsilí.

Obsah a způsob uskutečnění manévru silami a prostředky byly zpravidla konkrétně určovány v procesu organizace součinnosti. Při upřeshňování způsobu činnosti vojsk při plnění bojových úkolů určoval velitel frontu (armády) zpravidla konkrétní cíl manévru, dobu a způsob jeho uskutečnění, vyčleněné síly a prostředky a bojovou sestavu uskupení, která bude vytvořena na základě manévru. Velitel dále určoval způsob rozmístění vojsk k vedení úderu vzhledem k situaci nepřítele, způsob součinnosti mezi svazky a útvary, které se zúčastňují manévru, a vojsky, která působí čelně, úkoly letectva a dělostřelectva ve prospěch manévru. Byly sladěny také otázky jeho všestranného zabezpečení. V těch případech, kdy v průběhu operace vznikla nutnost vedení manévru, který nebyl dříve předpokládán (plánován), byly řešeny v rámci jeho organizace stejné otázky, jako při plánování manévru.

Vedení manévru, jak ukazují zkušenosti z válek, může být součástí kteréhokoliv období operace. Na jejím začátku bylo např. nutné rozvíjet průlom obrany nepřítele do stran a do hloubky, odrážet protizteče a protiúderu a přenášet hlavní úsilí vojsk na nové směry. To bylo pochopitelně spojené s manévrem sil a prostředků.

Výhodnější podmínky pro manévr byly vytvořeny po vyjití vojsk do operační hloubky. Při obcházení nepřátelských bráněných prostorů vojska v útoku rozhodně vycházela do boku a týlu jeho záloh na přesunu, z chodu je ničila a obsazovala v hloubce připravené čáry obrany.

Vedení manévru k přenesení úsilí na nový, perspektivnější směr bylo neoddelitelnou součástí značného množství frontových útočných operací druhého a třetího období Velké

vlastenecké války. Nutnost vedení takového druhu manévru byla vynucena hlavně činností nepřítele v případě, kdy se mu podařilo vytvořit na směrech úderů sovětských vojsk silná uskupení, která úpornou obranou na mezilehlých postaveních zastavila jejich útok a vzniklo nebezpečí, že se operace nebude dále rozvíjet. V těchto případech velitel frontu zpravidla uskutečnil manévry tankovými a někdy i vševojskovými armádami prvního sledu, a to stanovením nového směru, nových pásem útoku a přenesením úsilí letectva frontu k jejich podpoře. V některých případech bylo přenášeno úsilí na nový směr beze změny pásma útoku, manévrem druhého sledu (zálohou) a částí sil z původního směru.

Zajímavý je **manévry operačního svazu ke splnění nově vzniklého důležitého operačního úkolu v průběhu útočné operace frontu**. Příkladem toho může být použití 3. gardové tankové armády 1. ukrajinského frontu k vedení úderu do týlu slezského uskupení německých fašistických vojsk v lednu roku 1945.

Vysoce manévrový charakter činnosti 3. gardové tankové armády potvrzuje i to, že v průběhu této operace, hluboké 460 km, vojska prošla v bojích více než 1 600 km. Přitom byly armádě vždy určovány nové cíle a operační úkoly.

Široce byl používán **operační manévry v útoku k vedení boje se zálohami nepřítele**. V průběhu operace byl nepřetržitě veden průzkum záloh nepřítele a přijímána opatření ke zmaření jejich přesunu a rozvinování k protiúderu. Byl veden manévry k zesílení uskupení vojsk, která působila na směrech očekávaných úderů nepřítele.

Nejrozhodnějším způsobem ničení protiúderných uskupení v operacích Velké vlastenecké války bylo vedení úderů do jejich boků a týlu, spojených s úpornou obranou částí sil na výhodných čarách proti nepříтели, který útočil čelně.

Důležitou úlohu má manévry vedený k obklíčení a zničení nepřítele. Zkušenosti z Velké vlastenecké války ukázaly, že za určitých podmínek je možné obklíčit nepřátelské uskupení bez kvantitativní převahy sil a prostředků, avšak za bezpodmínečné převahy v pohyblivosti a manévrovosti. Hlavní podmínkou přitom jsou vysoká tempa manévru, která umožňují předejít nepříтели v bojové činnosti.

Nejvýhodnější podmínky pro manévry k obklíčení nepřítele byly vytvořeny v případě, že armády vedly úder ve sbíhavých směrech, nebo kdy průběh předního okraje umožňoval vojskům ihned zaujmout výhodné postavení k obchvatu nepřátelského uskupení. V takových případech bylo obklíčení a zničení nepřítele možné již v jeho taktické hloubce obrany.

Rychlý a dovedně vedený manévry silami a prostředky z jednoho směru na druhý rozhodným způsobem ovlivňoval úspěch střetného sražení. Pro většinu střetných sražení bylo charakteristické využití nechráněných nebo jen částečně chráněných boků bojujících stran k obejitím a obchvatům.

Manévry vojsk v průběhu pronásledování spočíval v tom, že tankové armády, samostatné tankové a mechanizované sbory, předsunuté odřady vševojskových armád ve vysokých tempech postupovaly na samostatných směrech souběžně s odcházejícími vojsky nepřítele, směle se odpoutávaly od vojsk prvního sledu (na 60–80 km), která vedla čelní úder (předsunuté odřady vševojskových armád na vzdálenost 20–50 km, někdy i více), vyhýbaly se déle trvajícím bojům se silnějším nepřítelem, obsazovaly komunikace, po kterých odcházel uskupení nepřítele, a narušovaly jejich plánovaný odchod. Aktivní a rozhodnou činností z chodu obsazovaly přepravy, důležité silniční uzly, mosty, předmostí, letiště a další objekty, které udržely do příchodu hlavních sil. Kromě toho předcházely nepříтели při dosahování týlových prostorů a bránily organizovanému přechodu k obraně v těchto prostorech. V té době letectvo frontu vedlo úder na odcházející proudy nepřítele, zvláště v místech nahromadění jeho vojsk. Taková vysoce manévrová činnost neumožňovala nepříтели vyjít z boje, odpoutat se od

vlastních hlavních sil a plánovitě vyvést vlastní vojska do výhodného prostoru k obraně v týlu.

V letech Velké vlastenecké války byl operační manévr dělostřelectvem důležitou součástí bojové činnosti. Manévr bojovou sestavou současně s manévrem palbou byl přitom charakteristický pro všechny operace Sovětské armády i přes to, že jeho uskutečnění zabíralo mnoho času. To vyplývá z toho, že takticko-technické charakteristiky hlavních dalekonosných prostředků umožňovaly soustřeďovat palbu beze změny palebných postavení podél fronty převážně jen v taktickém rámci, v omezené šířce úseku a do nevelké hloubky. Možnosti dělostřelectva a tabulkové počty ve vševojskových útvarcích a svazích kromě toho neumožňovaly efektivně plnit všechny palebné úkoly, spojené se zničením protistojícího nepřítele a vytvářet pro vojska v útoku nejlepší podmínky k vedení dalších úderů. Soustřeďování dělostřelecké palby v operačním rozsahu, na úsecích průlomu a hlavních směrech útoku frontu (armády) bylo možné uskutečňovat v minulé válce jen po manévru dělostřeleckých jednotek, útvarů a svazků.

Manévr byl uskutečňován nejen dělostřelectvem, které vedlo palbu ze zakrytých palebných postavení, ale také protitankovým dělostřelectvem.

V útočných operacích měl důležitou úlohu manévr frontovým letectvem. Byl uskutečňován zejména s cílem zvýšení množství jeho letounů a k zabezpečení jejich hromadného použití na rozhodujících směrech činnosti pozemních vojsk i k plnění samostatných úkolů.

Úkolem letectva bylo umlčovat uzly odporu, opěrné body, zvláště prostředky protitankové obrany před postupujícími vojsky a na bocích tankových armád. Bitevní letectvo nepřetržitě podporovalo tankové svazky až do jejich vyjití do operační hloubky. Stíhací letectvo bránilo tankové armády ze vzduchu nebo blokovalo nejnebezpečnější nepřátelská letiště.

Ve spojitosti s kvalitativním a kvantitativním rozvojem prostředků ničení v soudobých podmínkách umožňuje manévr údery raketového vojska a letectva, palbou dělostřelectva, tanků a dalších prostředků včas umlčovat nebo ničit prostředky jaderného napadení nepřítele, živou sílu a jeho důležité objekty, ničit nově zjištěné nebo obživlé dělostřelecké, minometné a protiletadlové baterie, zabezpečovat vedení palebné přípravy a podpory útoku vojsk druhů sledů a záloh i plnění dalších důležitých úkolů v průběhu operace.

Vybavení vojsk bojovými vrtulníky, které jsou vyzbrojeny neřízenými a řízenými střelami, automatickými děly, vybavené soudobými přístroji k navedení a vyhledávání cílů, umožňují uskutečňovat jimi široký manévr v průběhu bojové činnosti k soustřeďování palby k ničení nejdůležitějších pohyblivých objektů, zvláště tanků.

Velký prostorový rozmach soudobých operací, jejich rozhodný charakter a účast vysocí pohyblivých svazků a svazů — to vše předurčuje nutnost vedení manévru ještě v širším rozsahu než v letech Velké vlastenecké války. Manévr umožňuje lépe využívat možnosti bojových prostředků a úderné síly vojsk, vysoké rychlosti za jejich přesunu k dosažení výhodnějšího postavení vlastních vojsk vůči nepříteli a palbou na nejvíce zranitelná místa dokončit jeho zničení. Zvyšování technické vybavenosti vojsk zvětšuje jejich schopnost vést v operacích široký manévr ve vzduchu a rychle soustřeďovat v určeném prostoru takové množství palebných prostředků, které zabezpečí zničení zvláště důležitých objektů nepřítele.

K úspěšnému uskutečnění manévru nabývá na velkém významu jeho pečlivá organizace, dovednosti velitelů a štábů najít v jakýchkoli podmínkách nejlepší způsoby činnosti, aby s co nejmenšími ztrátami a v nejkratší době splnili bojový úkol.